नयाँ संविधानमा नागरिकता सम्बन्धमा "बाबु र आमा" तथा "बाबु वा आमा" प्रावधान राख्दाका परिणामहरु

नयाँ बन्ने संविधानको नागरिकतासम्बन्धी व्यवस्थाका लागि संविधान सभाको संविधान अभिलेख अध्ययन तथा निर्क्यौल समितिले वंशजको आधारमा नेपाली नागरिकता प्राप्त गर्नका लागि "आमा र बाबु" दुवै नेपालको नागरिक हुनु पर्ने प्रस्तावलाई संविधान मस्यौदा समितिमा पठाएको छ। वंशजको आधारमा नेपाली नागरिकता प्राप्त गर्न "आमा र बाबु" भन्ने प्रावधानले आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता प्रदान गर्ने महिला र पुरुष दुवैको अधिकार कटौती गर्दछ। यसले नेपाली बालबालिकहरूलाई राज्यविहिनताको जोखिममा पार्दछ। यी लगायतका समस्याहरू सम्बोधन गर्न वंशजको आधारमा नेपाली नागरिकता प्राप्त गर्न "आमा वा बाबु" भन्ने प्रावधान राखिनु पर्दछ भनी संविधान सभाभित्र तथा बाहिर सबैतिरबाट आवाजहरू उठिरहेको छ। त्यसैले संविधान मस्यौदा समितिको प्रस्तावना र परिभाषा उपसमितिको नागरिकता सम्बन्धमा भएका सहमतिका विषयहरूको मस्यौदामा उल्लेखित सुझावअनुसार नागरिकतालाई पुनः विवादित विषयको सूचीमा समावेश गरी समाधानका लागि संविधान सभामा छलफल हुनु आवश्यक छ।

;Gtfgn]gful/stf k|Kt ug{Æcfdf / afaæ b'j}g]kfnL xgkg{]k|jwfg /fVbfsf kl/0ffdx?

- वर्तमान नागरिकतासम्बन्धी कानून अनुसार महिला र पुरुष दुबैले आफ्ना सन्तानलाई स्वतन्त्र रुपमा नागरिकता प्रदान गर्न सक्दछन्। नयाँ संविधानमा प्रस्तावित व्यवस्थाले अहिलेको यो अधिकारमा बन्देज लगाउँछ र नेपाली बालबालिकाहरू राज्यविहीन हुने ठुलो जोखिम सृजना गर्दछ।
- यसले झट्ट हेर्दा महिला र पुरुषबीच समानताको प्रत्याभूति र महिलाको पहिचानलाई स्थापित गरे जस्तो देखिएतापनि वास्तवमा यसले महिलालाई आफ्नो अधिकार प्रयोगका लागि पूर्ण रुपमा पुरुषमा भर पर्नु पर्ने गराउँदछ र पुरुषलाई पनि आफ्नो अधिकार प्रयोगका लागि महिलामा भर पर्नु पर्ने गराउँदछ।
- यो प्रावधानले महिलाको समान, पूर्ण र स्वतन्त्र रुपमा आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता प्रदान गर्न पाउने अधिकारको कुनै पनि अवस्थामा प्रत्याभूति गर्दैन्। यसले बरु पुरुषले वर्तमान नागरिकतासम्बन्धी कानून बमोजिम प्रयोग गर्दै आएको आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता प्रदान गर्ने समान, पूर्ण र स्वतन्त्र अधिकारसमेतमा बन्देज लगाउँदछ।
- यदि "आमा र बाबु" भन्ने प्रावधान नै नयाँ संविधानमा राखियो भने कुनै पनि नेपाली बालबालिकाले नागरिकता प्राप्त गर्नका लागि उसका आमा र बाबु दुबै जना उसलाई नागरिकता प्रदान गर्नका लागि सहमत हुनु पर्दछ। संविधानतः वंशजको नागरिकता प्राप्त गर्नका लागि आमा र बाबु दुबै जना नेपाली नागरिक हुनु पर्ने भएकोले आमा र बाबुमध्ये एक अर्काको सहयोग विना महिला र पुरुषले स्वतन्त्र रुपमा आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता प्रदान गर्न सक्दैनन्।
- यो प्रावधानले बाबुआमा दुबै नेपाली नागरिक भएका तर (क) आमा र बाबु दुबैले सहयोग नगरेको, (ख) आमा र बाबु मध्ये कुनै एकसँग नागरिकताको प्रमाण पत्र नभएको वा (ग) आमा र बाबु दुबै वा कुनै एक नागरिकता दिलाउनका लागि उपलब्ध नभएको वा उपलब्ध हुन नसक्ने अवस्थाका बालबालिकाहरूले नागरिकता प्राप्त गर्न सक्दैनन्।

;Gtfgn]gful/stf k|Kt ug{Æcfdf jf afaæ g]kfnL xgkg{]k|jwfg /fVbfsf kl/0ffdx?

- यो प्रावधानले आफ्ना सन्तानलाई पुरुषको सहयोग विना पनि समान रुपमा नागरिकता प्रदान गर्ने महिलाको अधिकारलाई स्थापित गर्दछ। यसले पुरुषले पनि आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता प्रदान गर्ने समान अधिकारलाई स्थापित गर्दछ।
- यो प्रावधानले महिलालाई मानवको पूर्ण हैसियत स्थापित गर्दै महिलालाई पुरुष सरह आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता प्रदान गर्ने अधिकारलाई पूर्ण रुपमा मान्यता प्रदान गर्दछ।
- यो प्रावधानले आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता प्रदान गर्न महिला र पुरुषको समान, पूर्ण र स्वतन्त्र अधिकारको प्रत्याभूति गर्दछ। यो प्रावधानले नै वास्तविक र सारभूत समानताको प्रत्याभूति गर्दछ।
- यो प्रावधानले बालबालिकालाई उपलब्धताको आधारमा आमा वा बाबुमध्ये कुनै एकको वा दुबैको नामबाट नागरिकता लिने भन्ने सम्बन्धमा छनौट गर्न अवसर प्रदान गर्दछ।

;Gtfgn]gful/stf kl|Kt ug{Ecfdf / afaæ b'j}gkfnL xgkg]k|jwfg /fVbfsf kl/0ffdx?

- आमा र बाबु दुबै नेपाली नागरिक भएको अवस्थामा पनि आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता दिलाउन नचाहने वा नसक्ने भएमा त्यस्ता बालबालिकाहरू अंगिकृत नागरिकताका लागि योग्य हुँदैनन् र राज्यविहीन हुन सक्दछन् ।

- यो प्रावधानले महिलालाई लाञ्छित बनाउँदछ । किनभने, उनीहरूले आफ्ना सन्तानको नागरिकताको लागि बच्चाको बाबु नेपाली नागरिक हो भनी प्रमाणित गर्नु पर्दछ र श्रीमानको सहयोग पनि अनिवार्य रुपमा लिनु पर्दछ । जुन कुरा व्यवहारमा असम्भव प्रायः छ ।

- आफ्ना सन्तानको संरक्षक र संपूर्ण जिम्मेवारी आफैमा रहेका एकल महिलाका सन्तानका नागरिकताका समस्याहरू यो व्यवस्थाले समाधान गर्दैन । विशेष गरी बाबु को हो भन्ने थाहा भएको तर सहयोग गर्न अस्वीकार गरेको वा सहयोग गर्न नसकेको अवस्थाका एकल महिलाका सन्तानहरूले नागरिकता पाउन सक्दैनन् । जब कुनै पुरुषले विवाह भएको भनी अस्वीकार गर्दछ वा श्रीमती तथा परिवारलाई परित्याग गर्दछ वा नागरिकताको प्रमाण पत्र लिनु भन्दा पहिले नै मृत्यु भएको अवस्थामा बालबालिकाहरूले नागरिकता पाउन सक्दैनन् ।

- यो प्रावधानले मिश्रीत विवाह (श्रीमान वा श्रीमतीमध्ये एक जना नेपाली नागरिक र अर्को विदेशी) बाट जन्मिएका बालबालिकाहरूलाई राज्यविहीनताको खतरामा पुर्‍याउँदछ । विशेष गरी विदेशी आमा र बाबु अंगिकृत नेपाली नागरिकता प्राप्त गर्न असमर्थ भएमा वा नचाहेको अवस्थामा बालबालिकाहरू राज्यविहीनताको खतरामा पर्दछन । यस्तो अवस्थाका बालबालिकाहरूले अंगिकृत नागरिकता पाउने व्यवस्था कानूनले गरे पनि यहाँ यो कुरा स्मरण गर्न आवश्यक छ की अंगिकृत नागरिकता दिने वा नदिने राज्यको स्वविवेकीय अधिकार हो । नेपालमा अहिलेसम्म बाबु विदेशी र नेपाली आमाबाट जन्मिएका सन्तानले अंगिकृत नागरिकता पाएको एउटा मात्रै पनि उदाहरण छैन ।

- यो प्रावधान नेपाल पक्ष राष्ट्र भएका मानवअधिकारका सन्धिहरुसँग र विश्वव्यापी रुपमा अन्य देशहरूले गरेको अभ्याससँग पनि मेल खाँदैन ।

;Gtfgn]gful/stf kl|Kt ug{Ecfdf jf afaæ gkfnL xgkg]k|jwfg /fVbfsf kl/0ffdx?

- यो प्रावधानले बालबालिकालाई आमा वा बाबुमध्ये नागरिकताको प्रमाण पत्रमा एकको वा दुबैको नाम राख्ने भन्ने विषयमा छनौट गर्ने अवसर प्रदान गर्दछ ।

- यो प्रावधानले पुरुष महिला कसैलाई पनि आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता दिलाउने अधिकारमा बन्देज लगाउँदैन किनभने यसले महिला र पुरुष दुबैलाई आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता दिलाउन स्वतन्त्र अधिकार प्रदान गर्दछ ।

- यो प्रावधानले एकल महिलाहरुलाई समाजमा लाञ्छित हुनबाट जोगाउँछ किनभने श्रीमानले परित्याग गरेको वा विवाह भएको भनी अस्वीकार गरेको अवस्थामा पनि महिलाले स्वतन्त्र रुपमा आफ्ना सन्तानलाई नागरिकता दिलाउन सक्दछन् ।

- यो प्रावधानले राज्यविहीनता सृजना गर्दैन ।

- यो प्रावधान नेपाल पक्ष राष्ट्र भएका मानवअधिकारका सन्धिहरुसँग र विश्वव्यापी रुपमा अन्य देशहरुले गरेको अभ्याससँग मेल खान्छ ।

नागरिकताको अधिकारसम्बन्धी नागरिक समाज सञ्जाल